

Міхненко О.В.

студентка;

Чувардинська О.В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
Київський університет імені Бориса Грінченка*

ЛЕКСИЧНІ МАНІПУЛЯТИВНІ ПРИЙОМИ В ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ ДЖ. ОРВЕЛА

На сучасному етапі розвитку мовознавства вчені приділяють все більшу увагу питанню функціонування мови, мовним і психологічним механізмам породження повідомлень, ефективним способам впливу на співрозмовника. Проблема мовленнєвого впливу, пов'язана з питаннями функціонування мови, є комплексною і зачіпає мовця, адресата, їхню міжособистісну взаємодію в комунікації. Значний інтерес і висвітлення останнім часом отримало таке явище міжособистісного мовного впливу, як маніпуляція.

Деякі питання вивчення феномена мовної маніпуляції знайшли своє відображення в науковій літературі. Так, наприклад, низка вчених: Л. А. Федорова (1991), М. Ю. Федосюк (1997), Т. С. Кабаченко (2000), С. Г. Кара-Мурза (2000) та ін. розглядають різні аспекти мовної маніпуляції як способу здійснення впливу на співрозмовника.

Мета статті полягає у визначенні лексичних маніпулятивних прийомів у художньому дискурсі Дж. Орвела.

Мова надає найбільші можливості для здійснення маніпулювання. Оскільки за допомогою мови можлива не тільки передача інформації, а й здійснення впливу (переконання, навіювання, наказ) на психіку (думки, почуття, волю і поведінку) людини. Мова як система має певну структуру, специфічна властивість якої «полягає в тому, що вона утворює ієрархію рівнів, які формуються власними типами мовних одиниць – фонемами, морфемами, словами і т. ін., що знаходяться в розпорядженні фонетичного, лексичного, граматичного ладу» [1].

Складові субмови маніпуляції можуть містити додаткові конотації, висловлювати яскравість, експресію, або двозначно трактувати ситуацію, відводити від суті. Адже вербальна маніпуляція здійснюється, переважно зачіпаючи емоційну сферу об'єкта маніпуляції. Таким чином, «наявність стилістичних параметрів мовних одиниць (від нейтральності до експресивності) свідчить про існування особливого коду, що реалізує емотивну функцію мови. Емотивний код як лінгвістична універсалія формується в кожній мові своїм набором засобів, серед яких є

експресиви та емотиви всіх рівнів – від фонологічних до структурних» [11, с. 9].

Найбільшою мірою очевидний мовленнєво-впливаючий потенціал лексики, так як «можливість маніпулятивного використання слова в мові закладене в самій системі мови як знакової системи» [9]. В його основі лежить уявлення про невизначеність, абстрактність значення слова, а також полісемія слова (багатозначність або двозначність, яка може бути навмисною основою для прийомів маніпулювання), конотативні відтінки значення і так далі. Положення домінування, підпорядкування, відображені на лексичному рівні, досить прозорі і є маркером певного комунікативного наміру. Так, наприклад, наступний ряд слів: «переконання, побажання, застереження – відображає партнерський тип взаємодії, а примус, розпорядження, заборона, вимога – відображає домінування» [2, с. 157].

В рамках нашого дослідження розглянуто особливості лексики, що використовується маніпулятором для здійснення впливу. Аналіз матеріалу творів Дж. Орвела дозволяє припустити, що на лексичному рівні маніпулятивний вплив здійснюється за допомогою:

- 1) емоційно забарвленої лексики (як позитивної, так і негативної);
- 2) повторів.

Наведемо відповідні приклади.

1) Емоційно забарвлена лексика:

Слід зауважити, що в розглянутих нами мовних маніпуляціях персонажів роману «1984» Дж. Орвела, були виявлені випадки використання як позитивно, так і негативно забарвленої лексики.

Прикладом вживання позитивно забарвленої лексики з метою маніпулювання можна вважати лексему «beauty» в нижче поданому висловлюванні, що використовується мовцем для переконання співрозмовника у своїй правоті:

*In the end the whole notion of goodness and badness will be covered by only six words– in reality, only one word. Don't you see the **beauty** of that, Winston? It was B.B. 's idea originally, of course, ' he added as an afterthought [13, с. 66].*

Негативно забарвлена лексика використовується у наступному висловлюванні, де Вінстон оперує цими лексичними засобами маніпуляції, намагаючись вмовити своїх катів припинити тортури:

*Do anything to me!' he yelled. 'You've been **starving** me for weeks. Finish it off and let me **die**. **Shoot** me. **Hang** me. **Sentence** me to twenty-five years. Is there somebody else you want me to give away? Just say who it is and I'll tell you anything you want. I don't care who it is or what you do to them. I've got a wife and three children. The biggest of them isn't six years*

old. You can take the whole lot of them and cut their throats in front of my eyes, and I'll stand by and watch it. But not Room 101!' [13, с. 299].

2) Повтор:

На нашу думку важливу роль в маніпулятивних контекстах грає повтор лексичних одиниць у висловлюваннях маніпулятора, оскільки, як зазначав Ю. М. Скребньов, «функція повтору як навмисного стилістичного засобу (на відміну від випадкового повторення при невідготовленому усному мовленні) завжди є підсилювальною: повторюване слово підкреслюється відправником повідомлення; до поняття, що виражається цим словом, залучається особлива увага адресата мовлення» [7, с. 139].

Повторення на початку рядків, строф або речень однакових чи співзвучних слів, синтаксичних конструкцій називається анафорою, яку спостерігаємо у висловлюваннях О'Браєна, який окрім катування фізично, намагається маніпулювати свідомістю Вінстона, наприклад:

'How many fingers, Winston?' 'Four.' The needle went up to sixty. 'How many fingers, Winston?' 'Four! Four! What else can I say? Four!' [13, с. 315].

Повтор може бути дистантним, оскільки одна і та ж конструкція повторюється О'Браєном через певний час, що надає ще більшого драматизму ситуації, наприклад:

'How many fingers, Winston?' 'Four! Stop it, stop it! How can you go on? Four! Four!' *'How many fingers, Winston?' 'Five! Five! Five!'* *'No, Winston, that is no use. You are lying. You still think there are four. How many fingers, please?'* *'Four! five! Four! Anything you like. Only stop it, stop the pain!'* [13, с. 315].

Отже, на лексичному рівні маніпуляція відбувається за допомогою використання емоційно забарвленої лексики (як позитивно, так і негативно забарвленої) та лексичного повтору. Для здійснення певного психологічного впливу маніпулятор свідомо використовує дані лексичні засоби, адже передумови для здійснення впливу пов'язані з багатозначністю слів в системі мови, можливістю вживання слова в переносному значенні і т. ін.

Список використаних джерел:

1. Блох М. Я. Типы коммуникации и актуальное членение предложения разговорной речи / М. Я. Блох // Теория и практика лингвистического описания разговорной речи. – Горький, 1976. – С. 55–62.
2. Кабаченко Т. С. Методы психологического воздействия / Т. С. Кабаченко. – М. : Педагогическое общество России, 2000. – 544 с.
3. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием / С. Г. Кара-Мурза. – М. : Алгоритм, 2000. – 688 с.

4. Киселева Л. А. Вопросы теории речевого воздействия / Л. А. Киселёва. – Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1978. – 160 с.
5. Левин Ю. И. О семиотике искажения истины / Ю. И. Левин // Информационные вопросы семиотики, лингвистики и авторского перевода. – М., 1974. Вып.4. – С. 108–117.
6. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики / М. В. Никитин. – СПб. : Научный центр проблем диалога, 1997. – 757 с.
7. Скребнев Ю. М. Очерк теории стилистики / Ю. М. Скребнев. – Горький : Изд-во Горьк. госуд. педагог. института, 1975. – 175 с.
8. Федосюк М. Ю. Исследование средств речевого воздействия и теория жанров речи / М. Ю. Федосюк // Жанры речи. – Саратов, 1997. – С. 66–87.
9. Фёдорова Л. А. Типология речевого воздействия и его место в структуре общения / Л. А. Фёдорова // Вопросы языкознания. – 1991. – № 6. – С. 46–50.
10. Формановская Н. И. Коммуникативно-прагматические аспекты единиц общения / Н. И. Фомановская. – М. : Изд-во ИКАР; 1998. – 292 с.
11. Шаховский В. И. О лингвистике эмоций / В. И. Шаховский // Язык и эмоции. – Волгоград: Перемена, 1995. – С. 3–15.
12. Экман П. Психология лжи / П. Экман. – СПб. : Изд-во «Питер», 1999. – 272 с.
13. Orwell G. 1984 / G. Orwell. – Signet Classic, 1961. – 328 p.

Мокрицька З.М.

студентка,

*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка*

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНІМІВ У СКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Зацікавленість науковців та лінгвістів у дослідженні походження фразеологізмів зростає з кожним днем. Це не викликає здивування, адже ця складова частина мови тісно переплітається з історією та культурою окремої нації. Особливо яскраво це відображено у фразеологізмах, компонентами яких є оніми.

Фразеологічний фонд є одним з найцікавіших та найзагадковіших елементів мовного простору, який дає можливість не тільки розширити словниковий запас слів, але й краще пізнати менталітет нації, її звичаї і традиції. Ідіоматичні вирази, що містять власні імена, увійшли в англійську мову з повсякденного життя людей, фольклору, прози та